

Коледж приватного вищого навчального закладу
«Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»

КУЛЬТУРОЛОГІЯ
ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
галузь знань **1301** «Соціальне забезпечення»
спеціальність **5.13010101** «Соціальна робота»
(Шифр за ОПІ ГСЕ 2)

Розроблено та внесено ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Розробники програми: _____
_____

Обговорено та рекомендовано до затвердження методичною радою
« _____ » _____ 2016 року, протокол № _____

Вступ

Програму вивчення навчальної дисципліни «Культурологія» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста за спеціальністю 5.13010101 «Соціальна робота»

Предметом вивчення дисципліни «Культурологія» є історична діяльність і суспільне життя українського народу в соціально-політичній та державотворчій сферах суспільства. Об'єктом її вивчення є різноманітність подій, явищ і фактів, які відбувалися в процесі розвитку людського суспільства. Історичний досвід людства має велику пізнавальну цінність, є основою культурного й морального вдосконалення особистості. Багатство історії, її людський вимір мають виховне значення, формують історичну свідомість молоді.

Міждисциплінарні зв'язки: Знання, отримані студентами в рамках даної навчальної дисципліни в процесі навчання будуть використані при вивченні певних тем таких навчальних дисциплін як «Основи філософських знань», «Історія України», «Соціологія».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

Змістовний модуль №1.

Змістовний модуль №2

1. Мета і завдання дисципліни «Культурологія»

1.1. Основною *метою* викладання курсу є розкриття загальнолюдського смислу і суспільного призначення культурології як інтегруючої системи знань про досвід існування людини в суспільстві. Мета досягається через вивчення основних теоретичних проблем: генеза культурологічної думки, сучасні напрямки культурології та в контексті співставлення різних типів культур в історії розвитку цивілізації.

1.2. Основними *завданнями*, що мають бути вирішені у процесі викладання дисципліни, є:

- показати, що культурологія, як наукова рефлексія уявлень про сутність культури і соціально-культурні процеси загалом, насамперед звернена до світоглядних потреб сучасної людини, оскільки вивчає варіантність, множинність форм її адаптації до оточуючого світу із збереження особливості людського існування – самореалізації особистості;

- сприяти усвідомленню того, що культурологія допомагає формуванню власної життєвої позиції і надає можливість стратегічного осмислення професійного становлення, зокрема фахівців інженерно-технічного профілю

Унаслідок вивчення курсу студенти повинні *вміти*:

- за певними методиками з урахуванням правил поведінки проводити нормування та систематизацію результатів спостереження за діяльністю;

- на основі аналізу результатів спостереження за діяльністю за допомогою критеріїв нормування та систематизації визначити культурний контекст;

- з урахуванням визначеного місця окремих соціокультурних елементів у культурному контексті, інтегрувати власну діяльність у культурне оточення;

- при здійсненні виробничої або соціальної діяльності мислити творчо, відчувати відповідальність за наслідки своєї діяльності та знайти гідне місце у колективі – бути водночас толерантним та цілеспрямованим;

- користуватися набутими культурологічними знаннями за умов безпосереднього здійснення професійного обов'язку.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 години 1,5 кредитів ЄКТС.

2.Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

I Змістовий модуль

Тема 1. Методологічні основи дисципліни.

Культура стародавнього світу.

Культурологія як інтегративне науковезнання, системотвірний фактор вивчення української та зарубіжної культури як цілісної системи. Основні поняття та завдання культурології. Специфіка культурологічного знання. Місце культурології у системі гуманітарних наук. Логіка розвитку певної культури упродовж тисячоліть з урахуванням специфіки національної моделі. Історія культури українського народу як один з ланцюгів історії світової культури. Комплексний, системний характер розвитку культури.

Визначення поняття «культура» та його багатозначність. Структура й функції культури. Традиції й новаторство в культурі. Культура та її роль у суспільстві. Хронологічна типологія культури. Єдність і взаємозалежність світової та національної культур.

Філософія Гегеля як теорія культури. Філософія культури О. Шпенглера. Культура й несвідоме начало людини З. Фрейда. Культура й колективне несвідоме в концепції К. Юнга. «Виклик та Відповідь» – рушійні сили розвитку культури (концепція А. Тойнбі). Цінність як головний принцип культури за П. Сорокіним. Культура як сукупність знакових систем за К. Леві-Стросом, М. Фуко та ін. Культура гри Й. Хейзинга, Х. Ортеги-і-Гассета, Є. Фінка. Культурологічна думка в Україні.

Тема 2. Культура на ранніх етапах розвитку.

Найдавніші свідчення про існування людської культури. Етапи розвитку людського суспільства. Принципи періодизації. Колективна трудова діяльність як передумова виникнення культури. Розвиток первісної культури, її типологічні ознаки й досягнення. Соціальна система як культура.

Формування первісних вірувань і культової свідомості (фетишизм, тотемізм, анімізм, магія). Різновиди первісного світосприйняття та релігійно-обрядові форми його вираження. Синкретизм первісного мистецтва. Міфи та їх значення для розвитку народної творчості. Типологія міфів та міфологічних персонажів.

Археологічні знахідки на території України. Становлення та розвиток жанрів українського фольклору, його мотиви й персонажі у творах літератури та мистецтва.

Тема 3. Культура стародавнього сходу.

Культура Стародавнього Сходу, її вплив на розвиток світового та вітчизняного культурного процесу. Найдавніші центри людської цивілізації.

Модель світу й людина давньосхідної культури. Роль месопотамської цивілізації в історії людства. Шумеро-вавилонська культура. Природне середовище й державна організація. Релігійні вірування. Ремесло. Шумерська писемність. Закони Хаммурапі. Монументальні споруди. Освіта. Епос про Гільгамеша. Нововавилонське царство.

Періодизація культури династичного Єгипту (Раннє царство, Давнє царство, Середнє царство). Становлення етнічної спільності єгиптян. Релігія. Культ мертвих. Писемність. Держава й право. Архітектура. Космічність архітектурного канону Стародавнього Єгипту. Давньоєгипетські піраміди в

Гізі. Храми в Карнаку й Луксорі. Образотворче мистецтво. Провідні жанри єгипетського мистецтва. Усталені канони побудови й зображень у живописі та скульптурі. Вплив культури Стародавнього Єгипту на культурний розвиток народів Передньої Азії, античної Греції та Стародавнього Риму.

Культура Індії та Китаю. Основні напрями індійської та китайської культури. Міфологія. Мистецтво й техніка.

Культура Давнього Ізраїлю. Життя й побут семітських племен. Створення алфавітного письма. Перехід до монотеїзму. Біблія – історико-культурна пам'ятка світової культури.

Тема 4. Антична культура.

Зміст поняття «античність». Періодизація античної культури, її роль у світовій історії. Міфологія – основа давньогрецької культури. Провідні мистецькі форми та стилі напрями у розвитку стародавньої культури Греції.

Етапи розвитку культури Стародавньої Греції. Найдавніший період: егейська (крито-мікенська) культура. Гомеровський чи ранньоархаїчний період. Архаїчний період. Класичний період. Елліністичний період.

Поліс як основна форма культурного буття. Міфологія – основа філософії й релігії. Архітектура й образотворче мистецтво. Основні тенденції образотворчого мистецтва. Досягнення в літературній творчості. Епічні поеми «Іліада» й «Одисея». Театр та його роль у культурному житті древніх греків. Освіта й виховання. Раціональне та емоційне у давньогрецькій культурі.

Еллінізм – завершальний етап розвитку давньогрецької культури. Світовідчуття нової епохи в мистецтві й літературі. Еллін – новий тип людини. Культура міст-держав Північного узбережжя Причорномор'я (Ольвія, Херсонес, Пантікопей, Харакс, Ялта, Гурзуф та ін.).

Релігія, культура й мистецтво етрусків. Республіканський період Давнього Риму. Імператорський період Давнього Риму. Образ людини в римській культурі та міфології. Римське право. Філософія. Наука. Релігія. Література. Архітектура й образотворче мистецтво. Скульптура.

II Змістовий модуль

Тема 5. Культура в епоху середньовіччя та нового часу.

Матеріальні основи середньовічного суспільства, його становість й корпоративність. Утворення трьох основних релігій: християнства, буддизму, ісламу. Складання основних націй й національних держав.

Ідеологія християнства та її світоглядні засади. Церква як домінанта духовного життя середньовічної культури. Теоцентризм.

Церква й держава у Візантії. Медіоланський (Міланський) едикт. Картина світу у творчості мислителів каппадокійського гуртка (Василій Великий, Григорій Богослов, Іоанн Златоуст). Християнська релігійність у творах архітектури й мистецтва. Мозаїка та живопис. Ікона. Іконовшанування та іконоборство. Християнський храм як модель всесвіту.

Формування літургійної поетики. (Роман Солодкоспівець, Андрій Критський, Іоанн Дамаскін). Історична проза (Іоанн Малала, Косма Індоклоп). Церковний розкол 1054 року та його наслідки.

Імперія Карла Великого й формування етнокультурної спільності народів Західної Європи. Міста й монастирі та їх значення для розвитку

європейської культури. “Каролінгське відродження”. Романізація культури й мистецтва. Література. Освіта. Перші університети. Схоластика.

Становлення матеріальних й духовних основ культури. Язичницькі вірування й людина. Упровадження християнства на Русі. Роль церкви у формуванні суспільства й владних структур. Архітектура: шедеври монументальної архітектури Києва, Чернігова, Смоленська, Новгород. Образотворче мистецтво. Освіта й книжно-перекладна діяльність.

Становлення літературних жанрів (літопис, проповідь, агіографія, паломницька проза, переклади).

Тема 6. Культура епохи відродження та реформації.

Соціально-економічні й духовні перетворення в Європі XIV – XVII століття. Типологія й періодизація. Утворення націй та національних культур.

Християнський антропоцентризм (Н. Кузанський, П. делла Мірандолла)

Література та утворення літературної мови (Данте Аліг'єрі, Петрарка, Дж. Боккаччо).

Архітектура – виникнення нових жанрів. Образотворче мистецтво (Леонардо да Вінчі, Рафаель Санті, Мікеланджело Буонаротті та ін.).

Головні риси Північного Відродження та його ідеологія (Е. Роттердамський, У. Фон Гуттен). Образотворче мистецтво (брати Ван Ейки, А. Дюрер, Карнахи й Гольбейни).

Реформація та контрреформація. Передумови становлення та розвитку протестантської культури.

Тема 7. Культура епохи абсолютизму та просвітництва.

Утвердження абсолютизму. Формування нових світоглядних орієнтирів. Зростання національних особливостей культурного життя.

Особливості архітектури й образотворчого мистецтва бароко (Д. Берніні, Ф. Борроміні, П.-П. Рубенс, А. ван Дейк, Рембрандт). “Золотий вік” іспанського живопису (Д. Веласкес, Х. Рібера, Ф. Сурбаран). Бароко в літературі й театрі (П. Кальдерон, Д. Мільтон). Розвиток музичного мистецтва. Провідні музичні жанри XVII – XVIII ст. Становлення опери. Інструментальні жанри (К. Монтеверді, Й.-С. Бах, Г. Гендель, Й. Гайдн). Мистецтво рококо.

Зростання ролі знань і освіти у розвитку людства. Французькі просвітники (Ж.-Ж. Руссо, Вольтер, Д. Дідро, Ш. Монтеск'є).

Класицизм та його естетичні засади. Раціоналізм – філософське підґрунтя стилю. Ідеологічні основи класицизму. Створення мистецьких і наукових академій. Регламентованість і нормативність художньої культури класицизму. Творчість А. Мансара, Н. Пуссена, Н. Буало, П. Корнеля, Ж. Расіна, Ж. Б. Мольєра, Ж. де Лафонтена.

Сентименталізм у європейській культурі XVIII ст. (Л. Стерн, Ж.-Ж. Руссо, Й. Гете, М. Карамзін). Просвітницький реалізм в англійській культурі XVIII ст. (Д. Дефо, Д. Свіфт, Г. Філдінг).

Тема 8. Культура новітнього часу.

Універсалізм культурного процесу. Еволюція національних культур.

Основні принципи романтизму як ідейно-художнього напрямку. Група «Буря й натиск» (Й.-В. Гете, Й.-Г. Гердер).

Романтизм як художня течія в літературі та мистецтві (В. Скотт, Д. Байрон, В. Гюго, Ф. Шиллер. Музичне мистецтво Ф. Шуберт, К. М. Вебер,

Р.Шуман, Ф.Шопен, Й.Брамс, А.Брукнер, Ф.Ліст, Р.Вагнер, Х.Вольф, Г.Малер, Е.Григ, Я.Сибеліус). Романтизм в українській літературі (Т.Шевченко, П.Гулак-Артемівський, І.Срезневський, М.Костомаров, Л.Боровиковський, В.Забіла). Фундатори нової української літератури в Галичині (М.Шашкевич, І.Вагилевич, Я.Головацький).

Український живопис (Т.Шевченко, К.Трутовський, І.Сошенко, А.Мокрицький, М.Сажин, О.Сластіон, І.Соколов. Музика (С.Гулак-Артемівський, М.Лисенко, А.Вахнянин, С.Людкевич).

Нові літературні жанри (О.де Бальзак, Ч.Діккенс, Г.Флобер, Стендаль (Марі-Анрі Бейль), Л.Толстой, Ф.Достоевський). Натуралізм (Е.Золя, Е. і Ж. Гонкури, В. Крестовський, П.Боборикін, В.Винниченко).

Становлення нової української літератури та літературної мови (І.Котляревський, Г.Квітка-Основ'яненко, Т.Шевченко, Марко Вовчок, Панас Мирний, І.Франко та ін.)

Формування української реалістичної музики (М.Лисенко, П.Ніщинський, М.Аркас).

Театральне мистецтво. Аматорський театр першої половини ХІХ ст. Діяльність

І.Котляревського та Г.Квітки-Основ'яненка. Заснування українського професійного театру (М.Кропивницький, М.Старицький, М.Заньковецька, брати Тобілевичі). Етнографізм, побутовізм, селянська тематика драматургії.

Архітектура й образотворче мистецтво, використання етнографічних елементів.

Пам'ятки садово-паркового мистецтва. Розвиток реалістичного живопису (Т.Шевченко, М.Пимоненко, С.Світославський, С.Васильківський та ін.).

Імпресіонізм – визначне явище у живописі та скульптурі (Е.Мане, К.Моне, О.Ренуар, Е.Дега, К.Пісарро, О.Роден).

Елементи імпресіонізму у творчості українських письменників (Леся Українка, М.Коцюбинський і О.Кобилянська), художників (О.Мурашко, М.Бурачек).

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бокань В. Культурологія: Навч. посіб. — К., 2000.
2. Бубер М. Я и Ты // М. Бубер Два образа веры. — М., 1995.
3. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Избр. произведения. — М., 1990.
4. Коржанівський А. С., Смолінський В. І. Культурологія. — Кам'янець-Подільський, 2001.
5. Культурологія: теорія та історія культури / За ред. І. І. Тюрменко, О. Д. Горбула. — К., 2004.
6. Культурологія. Історія та теорія культури / За ред. М. М. Заковича. — К., 2004.
7. Культурологія / За ред. В. М. Піча. — Л., 2003.
8. Павленко О. П. Культурологія. — К., 2006.
9. Подольська Є. А., Лихвар В. А., Іванова К. А. Культурологія. — К., 2003.
10. Романов Ю. И. Культурология. — СПб., 2006.

11. Сапронов П. Культурология. — СПб., 2002.
12. Сорокин П. Социологические теории современности. — М., 1992.
13. Тайлор Э. Б. Первобытная культура. — М.: Наука, 1999.
14. Тойнби А. Дж. Постигание истории. — М., 1991.
15. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс // Эстетика. Философия культуры. — М.: Искусство, 1991.
16. Шевнюк О. Л. Культурология. — К., 2003.
17. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории. — М., 1998. — Т. 1.
18. Ясперс К. Истоки истории и ее цель. — М., 1991.

Додаткова

1. Антология исследования культуры. — СПб., 1997. — Т.1.
2. Барт Р. Смерть автора. От произведения к тексту // Избр. работы. Семиотика. Поэтика. — М., 1990.
3. Бердяев Н. Человек и машина // ВФ. — 1989. — № 2.
4. Бердяев Н. А. Судьба человека в современном мире. К пониманию нашей эпохи // Философия свободного духа. — М., 1994.
5. Библер В. С. Цивилизация и культура. — М., 1993.
6. Бубер М. Проблема человека // Два образа веры. — М., 1995.
7. Вебер М. Социология религии // Избранное. Образ общества. — М., 2001.
8. Гатальська С. М. Філософія культури: Підручник. — К., 2005.
9. Гончарук Т. В. Культурология: Навч. посіб. — Тернопіль, 2004.
10. Гуревич П. С. Культурология: элементарный курс: Учеб. пособие. — М., 2004.
11. Гуссерль Э. Кризис европейского человечества и философия // Культурология. XX век: Антология. — М., 1995.
12. Зиммель Г. Конфликт современной культуры // Культурология. XX век: Антология. — М., 1995.
13. Зомбарт В. Буржуа. Этюды по истории духовного развития современной эпохи человечества. — М.: Наука, 1994.
14. Ильин И. П. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. — М., 1998.
15. Ильина Т. В. История искусств. Западноевропейское искусство. — М., 2000.
16. Кассирер Э. Философия символических форм. — М.; СПб., 2002 — Т. 1.
17. Киященко Н. И. Массовая культура и массовое искусство как глобальная проблема XXI века // Философия и общество. — 2003. — № 4.
18. Культурология: Учеб. пособие. — 6-е изд. — Ростов н/Д, 2004.
19. Культурология XX века. Антология. — М., 1995.
20. Культурология / За ред. Н. Бадасарьяна. — М., 1998.
21. Культурология / Под ред. Г. Драча. — М., 2005.
22. Лосев А. Философия. Мифология. Культура. — М., 1991.
23. Лосев А. Ф. Знак. Символ. Миф. — М., 1992.
24. Мень А. История религии: В 7 т. — М., 1991–1994.
25. Ортега-и-Гассет Х. Дегуманизация искусства // Эстетика. Философия культуры. — М.: Искусство, 1991.
26. Ортега-и-Гассет Х. Размышления о технике // ВФ. — 1993. — № 10.
27. Предмет і проблематика філософії: Навч. посіб. / За заг. ред. М. А. Скринника, З. Е. Скринник. — Л., 2001.

28. Подольська Є. А., Лихвар В. А., Іванова К. А. Культурологія. Навч. посіб. — 2-ге вид., допов. — Х.; К., 2004.
29. Романов Ю. И. Культурология. — СПб.: Питер, 2006.
30. Тавризян Г. М. Шпенглер и Хейзинга: две концепции кризиса культуры / Г. М. Тавризян. — М., 1989.
31. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. — М., 1987.
32. Тиллих П. Избранное: Теология культуры. — М., 1995.
33. Тоффлер А. Футурошок. — СПб., 1997.
34. Февр Л. Возрождение // А. И. Кравченко. Культурология. — М., 2000.
35. Флиер А. Я. Культурогенез. — М., 1995.
36. Франк С. Л. Духовные основы общества. — М., 2002.
37. Фромм Э. Душа человека. — М., 1992.
38. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Полис. — 1994. — № 1.
39. Человек и индивидуальность в истории культуры / Под ред. А. Я. Гуревича. — М., 1990.
40. Шлейермахер Ф. Речи о религии к образованным людям, ее презирающим: Монологи. — М., 1994.
41. Шпенглер О. Человек и техника // Культурология: век XX. — М., 1995.
42. Шпет Г. Г. Знак — значение // Вопр. философии. — 2002. — № 12.
43. Ящук Т. І. Філософія історії: Курс лекцій: Навч. посіб. — К, 2004.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Сума балів за всі види навчальної роботи	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	Для заліку
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C		
67-74	D	Задовільно	
60-66	E		
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни